

TARN (*Carex*)

Tarnasid, kolmekandilise varre ja karedate lehtedega taimi, kasvab Eestis praegustel andmetel 77 eri liiki, kuid ainult mõned neist moodustavad selliseid toredaid „tumbasid“, milles võib ära tunda poku: **mätastarn**, **luhttarn** ja harvem esinev **eristarn**.

Kõik tarnad kasvatavad võsundeid, millest sirguvad tütaraimed. Pokusid moodustavatel tarnadel jäävad need võsundid hästi lühikeseks ja nii koguneb ühe ema ümber ajapikku suu hulk tütaraimi, mis liituvadki mättaks: algul on see väike ja madal mütkas, ent aastatega kasvab üha laiemaks ja kõrgemaks. Üks korralik pokumätas võib olla isegi 80–90 aastat vana.

Tarna leht moodustub lehelabast ja -tupest. Lehetupe üleminekukohas lehelabaks asub väike kilejas keeleke. Tarna õied moodustavad pähiku.

Kui kellelgi tekib huvi, millisesse tarnaliiki üks või teine poku kuulub, siis seda on väga lihtne kindlaks teha. Tõmmake mättast üks leht välja ja vaadake, mis värvi on tema tupp: kui see on tume kirsi- või kastanpruun, siis seisab teie ees mätastarn (*Carex caespitosa*), kui aga helepruun või hallikaskollane, siis on selle poku taimeteaduslik nimetus luhttarn (*Carex elata*).

Pokude aastaring. Kui pokurahvas kevadel talveunest ärkab (märtsis-aprillis), siis seisab lodus seltskond pikajuukselisi luitunud sasipäid. Ent varsti meelitab päike igale unisele kuklale rohelised udemed ja õige pea ka antenne meenutavad õisikubarred. Seda võib näha mais-juunis. Jaanipäevaks on uus parukas juba nii vägev, et vanu, õlgadele vajunud linalakk-juukseid enam ei märkagi. Sügisel, kui seemned valminud ja külvatudki, koolutab hommikune hall nii suurte kui ka väikeste pokude soengud taas õlgadele (see sünnib septembris-oktoobris). Lumetekiga kaetud pokude magamistuba meenutab miniatuurset kuppelmaastikku.

Mõned vanad mättad on sedavõrd tihedad, et neile asuvad allüürnikena teisedki taimed: madarad, kannikesed, lõosilmad jt.

Pokud ehk tarnamättad

Hõimkond: õistaimed

Klass: üheidulehelised

Selts: kõrreliselaadsed

Sugukond: lõikheinalised

Perekond: tarn

Huvitavaid fakte

O Pokudel on oma teadus-haru: tarnu uurib karikoloogia.

O Üks korralik poku ehk tarnamätas võib olla isegi kuni 80–90 aastat vana.

O Tarnaliikide arvuks maailmas on pakutud 1100–2000. Eestis on tarnaliike loendatud ca 70 (eri allikates erinev).

O Tarnad on kosmopoliidid – neid leidub üle kogu maakera, kõige rohkem parasvöötmes.

Alljärgnevalt valik muid taimi, mis esinevad mäta-, luht- ja eristarna loodlikes kooslustes:
soosõnajalg, soopihl, sookastik, soo-osi, konnaosi

SOOSÕNAJALG

(Thelypteris palustris) ehk harilik soosõnajalg

Kui satute sohu või rappa ja näete seal sõnajalgu, siis teadke, et meie kõige veerohkemates kohtades kasvav sõnajalg on soosõnajalg.

Soosõnajala tunneb ära varre järgi, mis on täiesti sile. Seal puuduvad väikesed pruunid lehekesed, sõkalsoomused, mis on muudele sõnajalgadele iseloomu-likud. Soosõnajala noored lehed on alt kaetud hõredate valkjate karvadega. Soosõnajala lehed on täiesti tavalised, küllaltki väikesed: alla poole meetri pikkused (30–50 cm). Sõnajalgadele omaselt on need linnusulge meenutavad, kuid sulglehekesed on lihtsad ja ilma rootsuta.

Loe lisaks: <http://bio.edu.ee/taimed/general/sonajalg.html>

SOOPIHL

(Potentilla palustris) ehk soopihlakas, varesejalg, partsijalg, partsivarbad.

Soopihla nimi on tekkinud rahvapärasest taimenimest – soopihlakas. Pihlakaga on seda taime seostatud ilmselt lehtede välimuse tõttu. Need on paaritusulgjad liitlehed – lehekesi on tavaliselt kummaldi pool leherootsu kaks ja need asuvad väga lähestikku. Rahvapärased nimed tulenevad just sellest, sest meenutavad nt varese, kure või pardi jalgu.

Kauni välimusega on ka soopihla purpurpunased tumedad õied. Ebatavaliselt on tupplehed kroonlehtedest palju suuremad. Taimel endal

pole selles mingisugust tähtsust, sest on ju ükskõik, kas meelitada kroon- või tupplehtedega. Mõlemad leheosad on ühte värvi ja meelitavad kohale tolmel-dajaid putukaid. Et asi ikka kindel oleks, siis kingivad õied kohalelennanutele ka maitstva meesuutäie.

Viljad on aga soopihlal samasuguse ehitusega nagu maasikatel. Seega nimetatakse nende vilju kogu-viljadeks, mis koosnevad üpris väikestest pähklikestest. Igas pähklikeses on peidus seeme. Seemneid saab ühest viljast küll üpris ohtrasti, kuid siiski pole soopihla ainuke levimisviis seemnetega seotud. Tal on ka suhteliselt paks ja puitunud risoom. Seemnetega paljunemine ei ole kuigi kindel, sest niisketes tingimustes ei õnnestu sel mitte alati sattuda sobivasse kasvukohta.

Mõnel pool on soopihla kasutatud arstimisel, näiteks kõhulahtisuse korral, kuid ka mitmete põletike vastu. Hea soovitus on panna haavale värsket soopihla leht, siis paraneb see palju paremini. Samuti on soopihla tarvitatud nahkade parkimisel. Abi on saadud villaste esemete värvimisel, need omandavad kauni punase värvuse.

KONNAOSI

(*Equisetum fluviatile*) ehk konnaoss, jõeosi, veeosi, vesikuusk

Konnaosi on Eestis sama tavaline kui põldosi, kuid konnaosi kasvab vaid täiesti märgades kohtades. Tema alumine osa on pea alati veega kaetud.

Veekogusid, mida asustada, leiab konnaosi igalt poolt: jõed, järved, ojad, kraavid, tiigid, porimülkad ja soode turbaaugud. Kuna vett on tal küllaga, siis saavutab konnaosi Eestis suurimatele osjadele omased mõõtmed. Vars jämeduse poolest on alati alla cm paks, kuid see on torujas ja tugev. Toru ei murdu ega paindu nii kergesti kui seest täidetud vai.

Konnaosjal on omadus kasvatada oksa oma äranägemise järgi. Nii on need mõnikord olemas, teine kord aga puuduvad, vahel lühikesed, vahel pikad. Kindel on aga see, et konnaosja oksad ei harune kunagi. Erinevalt kõikidest teistest osjadest tundub konnaosja vars sile. Kui kuiva vart vastu valgust vaadata, siis on vaod vaevumärgatavad.

SOO-OSI

(*Equisetum palustre*) ehk kuusk-jalg, lips-hein, lius-osjad

Soo-osi on niiskete niitude ja soostunud metsade, isegi soode ja veekogude kaldaalade taim. Ta ei kasva aga kunagi nii suureks kui konnaosi, jääb ikka vähemalt poole väiksemaks. Ka hambakestena säilinud lehekesi varre sõlmekohtade ümber on tal vähem.

Taim on mürgine, eriti ohtlik sarvloomadele ja sigadele, ka hobustel esineb mürgistusi.

Loe lisaks: <http://bio.edu.ee/taimed/sonajalg/soo-osi.htm>

SOOKASTIK

(*Calamagrostis canescens*)

Sookastik on kõrreliste sugukonda kastiku perekonda kuuluv taimeliik. Pikad uhke tutiga ehk pöörisega kõrred on 60-150 cm kõrged. Tunned ära, kui katsud kõrt pöörise alt, seal on kare.

Leviku poolest on sookastik mitmeaastane taim, mis kasvab kõikjal üle Eesti – kraavikallastel, võsastikes, kuivendatud soodes, lodumetsades. Taim õitseb juunis, juulis.

Sookastiku pilt: Wikipedia

POKUMAA

#Pokumaa #pokuloendus #EdgarValter90

Kasutatud materjal

<http://bio.edu.ee/taimed>

Selle ülevaate koostamisel on olnud abiks Ann Marvet ja Eerik Leibak. Päise pildid raamatust „Pokude aastaring“, kunstnik Erki Rammo. Suur tänu!